II

Urmasii Mitropolitului Gheorghie. Teoctist al III-lea.

Al treilea Teoctist, fostul egumen de la Neamt, aproape septesprezece ani, si episcop de Roman, alti opt, a fost dupa moartea lui Gheorghie mult timp Mitropolitul lui Bogdan-Voda si al lui Stefan-cel-Tanar, ba chiar al lui Petru Rares. El muri numai la 15 Februar 1528, ca schivnicul Teodor. Avea langa el in soborul arhieresc al Moldovei pe Macarie de Roman, pomenit la 1513-4, apoi pe urmasul acestuia, Doroftei, amintit la 1528, pe Pahomie de Radauti, care se intampina la 18 Novembre 1504, si pe cel ce vine dupa dansul, Teofan, care se iveste documentar numai la inceputul anului 1528. Doroftei si Teofan erau de fata, impreuna cu Macarie, egumen de Bistrita si cu Acachie de Putna, pastorii celor doua manastiri domnesti, in Suceava, de buna sama chiar in chiliile de la Mirauti, cand, in 1528 inca, Teoctist muri.

Rares era, de putina vreme, Domn atunci, si el porunci sa se faca legerea noului Mitropolit de catre soborul Vladicilor moldovenesti, la care credem ca luau parte si arhimandritii celor doua necropole, cu cari se pute complecta numarul cerut de episcopi hirotonisitori, in lipsa unuia din cei trei oranduiti de Stefan. In adevar supt Lapusneanu, cu treizeci de ani mai tarziu, lipsind si Vladica de Radauti si cel de Roman, Domnul, care “face soborul”, “alege” totusi “patru episcopi” si acestia “intaresc” pe cei doi cari lipsiau din cercul ierarhilor moldoveni.

Pana la alegerea unui urmas al lui Teoctist locul de Mitropolit il tinura, data aceasta, cei doi episcopi, cari intaresc, la 16 Ianuarie 1528, dania unui calugar de Neamt.

La alegere iesi Calistrat, necunoscut ca episcop la Roman ori Radauti, pe care-l intalnim intr’o notita slavona pe un manuscript aflator astazi in Biblioteca Academiei Romane. Pomelnicul mai tarziu al Mitropoliei cuprinde numele lui. Dupa Calistrat, -despre care nu stim nimic mai mult -, vine, in sfarsit, Teofan de la Radauti, care pastoria inca la 1538 sau 1539, toamna, cand Domnia d’intaiu a lui Petru Rares se ispravise. Iar, la Roman, episcopul Doroftei, care se mai intampina la 1529, se retrase la schimnicie pentru a face loc celui d’intaiu episcop de noua carte sarbeasca, lui Macarie.

Trainicie, stralucire, influienta asupra afacerilor terii a avut insa numai acel Grigorie, var al lui Petru-Voda, var dupa mama, despre care a fost vorba mai sus. Pornit din Pobrata, el stapani acolo ca egumen nu mai putin de douazeci si trei de ani. In acest timp se facu, prin osteneala lui, si dupa indemnul lui chiar, insa cu cheltuiala domnului celui nou, abia venit in Scaun de vre-o doi-trei ani de zile, manastire noua Pobrata, “din pajiste”, adeca din temelie chiar, in Octombre 1530. Petru-Voda si sotia sa Elena isi gatira si pietrele de mormant, frumos lucrate din marmura, care se vad pana astazi. Astfel se rapia Putnei, unde se ingropasera Domnii si rudele lor pana atunci, dreptul pe care si Putana-l luase dela Bistrita lui Alexandru-cel-Bun. Grigorie se intoarse dupa incheierea arhipastoriei lui in frumoasa manastire de pe malul Siretiului, pe care o inzestrase si cu avere noua, desurcandu-I pe cea veche, pierduta in parte, si unde-si hotarase si ziua de pomenire, de Sf. Grigore Teologul, ocrotitorul sau.

Grigorie a fost si inoitorul Voronetului, la care a inadit un pridvor razimat pe doua contraforturi cu frumoase feresti gotice mari si pe care l-a acoperit cu una din cele mai stralucite zugraveli ce se vad la vre una din vechile noastre biserici. Multi ani de zile dupa aceste lucrari oranduite de dansul, el fu Mitropolitul lui Petru-Voda, in a doua Domnie, de la 1541 pana la sfarsit, apoi al fiului acestuia Ilie, numit dupa turcirea lui: Mehemed sau “Mahmet”, si al celuilalt fiu al lui Petru, Stefan, care fu inmormantat la Pobrata, ba chiar al cumnatului cu de-a sila al lor, Alexandru Lapusneanu, sotul Domnitei Ruxandra. Se impaca, un timp, si cu Domnia aventurierului Despot, pe care il sfinti ca Ioan-Voda, dar, inaintea faptelor vrajmasesti fata de ortodoxie ale noului stapanitor, Grigorie parasi Scaunul arhipastoresc, in care se aseza acum un al doilea Teofan.

Urmasul lui Grigorie, Teofan, ca si contemporanii sai de la cele doua episcopii ale terii, face parte din alt curent bisericesc, a carui obarsie trebuie sa o cautam in Tara-Romaneasca.

In legatura insa cu vechea datina a calugariei razimate mai mult pe evlavie si pe darnicia in a cladi decat pe carturarie si pe scrisul nou, e intreaga opera de ctitori a lui Petru Rares insusi si a lui Alexandru Lapusneanu, cu care se si incheie epoca mai bogata si mai glorioasa din arta religioasa a Romanilor din Moldova.